

19.05.2021г.

Резюме на Позиция на За Земята относно финалната трета версия на “Национален план за възстановяване и устойчивост”

Правителството уважи настояването ни за споделяне на [междинна версия](#) на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ), което заявихме в [позицията си](#) при консултацията относно първоначалната версия. Това позволи на всички заинтересовани страни да се подготвят достатъчно рано за това какво може да се очаква от финалната версия и да дадат бележки по междинния вариант. Насърчаваме изпълнителната власт на България да продължи с тези стъпки с посока навременно въвличане на заинтересовани страни и подобряване на прозрачността при формиране на планове, които касаят обществения интерес в такава степен.

Освен все още валидните ни бележки от позицията по първи вариант, тъй като не всички бележки са взети предвид, прилагаме своите бележки базирани на прегледа на междинния и на финалния вариант. Преди да навлезем в конкретни коментари и бележки, бихме желали на подчертаем няколко важни точки още в началото на позицията си:

1. Планът има и добри и лоши проекти и не го разглеждаме като цяло добър или лош.
2. Има добри проекти, които с много малко доработване могат да достигнат своята полезна за страната ни реализация - такива са проектите за обновяване на сгради (по-възможност при висока амбиция за енергийна ефективност и привличане на максимално висок дял на самоучастие на собствениците), малки ВЕИ за домакинствата (където дори настояваме за многократно увеличаване на средствата) или проекта за модернизация на системите на ЕСО.
3. Има и проекти, които са чудесни идеи, но са слабо или неясно разписани - такъв е подпроекта за изграждане на ВЕИ за собствено потребление в железниците, където се предвижда инсталиране на фотоволтаични панели на 180 гари в страната, но е неясно какъв капацитет ще се изгради и за какво точно ще се използва енергията. Този проект заслужава да бъде отделен, да цели максимално високо покриване на собствените нужди от електроенергия в железниците и да се съчетае с реформа за осъществяване на използване на 100% възобновяема енергия в железниците до 2030 г. по подобие на примера на съседна Румъния, където са си поставили тази цел (подробно как сме описали в коментарите по проект 19).

Становището бе разработено с финансовата подкрепа на The Minor Foundation for Major Challenges. Съдържанието на доклада е изцяло отговорност на ЕС “За Земята” и не отразяват позицията на донора.

4. Има проекти, които са в абсолютно противоречие с всички дългосрочни цели и политики в енергийния сектор и не са съобразени с целта от Парижкото споразумение - така например проект 13, който уж за водород и нисковъглеродни горива е чисто и просто тръбопровод за пренос на изкопаем газ и свързване на газовата инфраструктура с ТЕЦовете, които сега работят на въглища. Смятаме, че този проект е абсолютно недопустим и трябва да отпадне. Той не е от полза за прехода към нисковъглеродна икономика, но и подобни сделки не следва да се финансират с публичен дълг. Напълно или почти трябва да се съкрати желаното финансиране от няколко стотин милиона за улично осветление - смятаме, че предимно ЕСКО модел, а не пръскане на средства при стопроцентов грант е пътят напред за уличното осветление в урбанизираните територии.

НПВУ все още не разглежда използваните средства като заеман капитал (публичен дълг) на ЕС. Въпреки, че в плана попадат предимно проекти, които са необходими и най-често отдавна планирани, т.е. Те има възможност да отговорят на критериите на ЕК за устойчивост и разумно използване на евросредства. Все пак, как се очаква България да допринесе за покриване на този публичен дълг обратно и не е ли добре това да е тема и да е поне загатнато в плана?

Дебело подчертаваме, че общите ни впечатления са, че в плана попадат предимно отдавна планирани и належащи проекти. Т.е. неща, които в по-голямата си част щяха да се случат така или иначе - с бюджетни или европейски средства. Без да искаме да засегаем някого с прекалена мнителност, но откровено ни притеснява, че има риск с тези нови средства от ЕС да се освободи допълнително ресурс от националния бюджет, който както всички знаем, се харчи далеч по-непрозрачно. Ако това се случи, е възможно ефектът за устойчивото развитие постигнат по линия на плана и европейските фондове, да бъдат неутрализиран от други проекти и харчове, които няма да отговарят на правилата за устойчивост. Ще се радваме, ако правителството ни убеди, че съмненията ни са неоснователни. Една оценка колко силно е подкопан националният бюджет покрай всички непредвидени разходи около кризата с пандемията би била убедителна, за да не останем с впечатление, че се освобождава ненужно пространство за пръскане на средства.

Това би дало отговор и на следващата ни бележка, а именно: Петгодишният план е на стойност 12.5 млрд. лв. Това са грубо по 2.4 млрд. допълнително в икономиката годишно. Мултиплициращите и разливащите ефекти в плана не са засегнати и моделирани. Все така отсъства връзка с еврофондове и национален бюджет. Например в програмата за енергийна ефективност в сградния фонд не става ясно как средствата се допълват с още европейски и национални пари, независимо, че има поне две програми от новата многогодишна финансова рамка, които предвиждат средства за мерки по сгради и за реновиране, а отделно е ясно, че са нужни национални и привличане на частни средства,

Становището бе разработено с финансовата подкрепа на The Minor Foundation for Major Challenges. Съдържанието на доклада е изцяло отговорност на ЕС "За Земята" и не отразяват позицията на донора.

за да се достигне темпът на обновяване на сгради по линия на инициативата Вълна на обновяване. Може ли правителството да обясни дали ще избегнем ситуация, в която сега ще се вложат маса средства, които дори не са наши и след няколко години, когато средства за възстановяване вече няма, няма да сме в ситуация на допълнително причинена инфлация, породена от прекомерно нараснали доходи при темп, които не можем да поддържаме? Как се предвижда да се тушира този риск? Ясно ли е че средствата само ще запълнят недостиг, породен от пандемията или наистина има риск да не премерим финансовата инжекция, която вкарваме в икономиката. Ще се радваме, ако правителството е направило такъв предварителен анализ и го сподели.

Огромни средства се залагат предимно в строителство на инфраструктура и за сгради като обичайни мерки, които се правят и без това. И за пореден път средствата за развитие на човешкия ресурс изглеждат съпоставимо твърде малки.

Цитат от версия. 1.1: “Общата стойност на заделения по Плана ресурс за реализация на новите енергийни проекти е от порядъка на 300 млн. лв., но заедно с частните инвестиции, очаквани да бъдат мобилизирани по проектите, сумата надхвърля половин милиард лева.”

Коментар: Това е доста малък лост за привличане на частни инвестиции в енергийни проекти. Става дума за по-малко от 50% частни инвестиции в този случай. Надяваме се, че има добра обосновка по линия на държавна помощ за проектите.

Коментар: Предвидени са ваучери за обученията? Защо ваучерите не са в Програмата за човешки ресурси 2021-2027? Как се съотнасят и допълват планираните разходи тук към кохезионните фондове?

Предложение: Предлагаме да се предвиди и осигуряване на ваучери за онлайн обучение в международни онлайн платформи - така наречените MOOCs? Все повече хора в страната се справят добре с чуждестранните езици, особено с английски. Платформи като edX.org, Coursera и Udemy предлагат отлични лицензирани курсове по теми, които все още не се преподават у нас - инженерни, инсталаторски, управленски, специализации. Има разнообразие от обучения за много знание, от което България спешно се нуждае в този глобален свят, за да може хората да учат през целия живот, да градят силни биографии и да имаме предприемачество. Най-важното предимство на тези онлайн обучения е, че носи световно ниво на обученията, на по ниска цена и без нужда хората да излизат от дома си - ученето става пред екрана на компютъра.

Коментар: НПВУ предвижда (Реформа 5) свързана с търговия със сертификати за произход. Това е положителна посока, но тя се губи доста като връзка с други документи и е с неясни срокове за приложение. През февруари например с огромно закъснение спрямо публикуването на същия документ от ЕК, беше публикуван и План за реформа на електроенергийния пазар, където такава реформа не беше описана. Тук е важно да разграничим, когато на различни места в плана се говори за

Становището бе разработено с финансовата подкрепа на The Minor Foundation for Major Challenges. Съдържанието на доклада е изцяло отговорност на ЕС “За Земята” и не отразяват позицията на донора.

мощности от ВЕИ, че правим разграничение между ВЕИ за собствено ползване и ВЕИ за свободния пазар, които могат да се случат със сертификатите за произход. Благодарение на сертификатите за произход ще могат да се осигурят по-добри стимули за развитие на ВЕИ без това да товари потребителите през крайната цена. Но тук настояваме да се предвиди какво прави България при по-голям интерес за развитие на ВЕИ отвъд предвиденото в ИНПЕК например? Т.е. Имаме ли готовност и желание да идем отвъд 30% ВЕИ в електроенергийния микс към 2030? И с какви инструменти контролираме този път ръста на мощностите, за да гарантираме гладкото им навлизане в системата - може би въвеждане на cap-and-trade и търгове за капацитет?

Налага се да се отвори възможността за присъединяване на по-големи капацитети от ВЕИ и по още една причина - ИНПЕК предвижда близо 70% дял на ядрената енергетика към 2040 г. На всички е ясно, че нова ядрена мощност не може да се случи у нас. Следователно предвид, че нова ядрена мощност няма как да се случи, а старата ще бъде пред затваряне дори след изтичане на удължените период на експлоатационен живот, целия ядрен дял към 2040 всъщност ще трябва да бъде заместен - най-разумно е това заместване да стане с интеграция на ВЕИ включително с повече сътрудничество на регионалните енергийни пазари.

Коментар: Защо е вписано, че присъединяването на АУЕР към международното тяло AIB трябва да стане като кандидатстване чак след една година? Какво не е покрито като условие? До колкото научихме, такава заявка вече е подадена - следва планът да се актуализира.

Коментар: Проектите за зелен водород - нека се обвържат с ЕК инициативата за Водороден гръбнак на ЕС - понеже на картата с проектите за Hydrogen backbone липсваме до 2040г. Предпочитаме Бг да е част от концертирани международни инициативи, които ще държат на по-високи стандарти и прозрачност в една толкова нова и ключова инициатива. И напомняме, че НПВУ е с финансиране до 2025г. Много водородни технологии няма да са пазарно развити до тогава, така че не бива да правим огромно впускане във водородни приключения без предварителен разчет. Че предварителен разчет няма, е ясно от проекта, който предвижда да свърже с газопроводи всички централи от комплекса Марица Изток, както и ТЕЦ Бобов дол.

Генади Кондарев
Радостина Славкова
Светослав Стойков
Веселина Василева
Станислав Малчев
Д-р Михаил Михайлов

Становището бе разработено с финансовата подкрепа на The Minor Foundation for Major Challenges. Съдържанието на доклада е изцяло отговорност на ЕС "За Земята" и не отразяват позицията на донора.

The Minor Foundation
for Major Challenges